

Съвет на
Европейския съюз

Брюксел, 24 май 2019 г.
(OR. en)

9014/19

Междуинституционално досие:
2018/0127(NLE)

EDUC 230
JEUN 70
SOC 343

РЕЗУЛТАТИ ОТ РАБОТАТА

От: Генералния секретариат на Съвета

До: Делегациите

№ предх. док.: 7976/19

№ док. Ком.: 9246/18 + ADD 1 - COM(2018) 271 final

Относно: ПРЕПОРЪКА НА СЪВЕТА за висококачествени системи за образование и грижи в ранна детска възраст

Приложено се изпраща на делегациите препоръката на Съвета за висококачествени системи за образование и грижи в ранна детска възраст, приета от Съвета на 3693-тото му заседание от 22 май 2019 г. Препоръката ще бъде изпратена за публикуване в Официален вестник.

ПРЕПОРЪКА НА СЪВЕТА

от 22 май 2019 година

за висококачествени системи за образование и грижи в ранна детска възраст

СЪВЕТЪТ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ,

като взе предвид Договора за функционирането на Европейския съюз, и по-специално член 165 от него,

като взе предвид предложението на Европейската комисия,

като има предвид, че:

- (1) Съгласно 11-ия принцип на Европейския стълб на социалните права¹ всички деца имат право на достъпно ранно образование и грижи с добро качество. Това е в съответствие с Хартата на основните права на Европейския съюз², в която образованието е признато за право, както и с Конвенцията на ООН за правата на детето и цел 4.2 за устойчиво развитие на Организацията на обединените нации, според която до 2030 г. всички момичета и момчета следва да имат достъп до качествени възможности за развитие и грижи в ранна детска възраст и предучилищно образование.

¹ Док. 13129/17.

² ОВ С 326, 26.10.2012 г., стр. 391.

- (2) В своето съобщение „Укрепване на европейската идентичност чрез образование и култура“³ Комисията излага виждането си за европейско пространство за образование, като признава ролята на образованието и грижите в ранна детска възраст за поставянето на солидни основи за учене в училище и през целия живот. Съществената роля, която образованието и грижите в ранна детска възраст могат да играят за насърчаване на ученето, благополучието и развитието на всички деца, бе потвърдена и в заключенията на Съвета относно училищното развитие и върховите постижения в областта на преподаването⁴, както и в препоръката на Съвета относно ключовите умения за учене през целия живот⁵.
- (3) Както лицата, разработващи политики, така и изследователите отчитат, че децата изграждат основата и капацитета си за учене през целия живот именно в ранна детска възраст⁶. Ученето е процес на надграждане; полагаането на стабилна основа още в ранна детска възраст е предпоставка за развиването на по-високо ниво на компетенции и за успех в образованието и има съществено значение за здравето и благополучието на децата. Ето защо образованието и грижите в ранна детска възраст трябва да се разглеждат като основата на системите за образование и обучение и да бъдат неразделна част от образователния процес.
- (4) Участието в образование и грижи в ранна детска възраст е от полза за всички деца и особено за децата в неравностойно положение. То помага да се предотврати появата на пропуски в уменията в ранна детска възраст и представлява важен инструмент за борба с неравенството и бедността в сферата на образованието. Осигуряването на образование и грижи в ранна детска възраст трябва да бъде част от интегриран пакет от политики и мерки, основани на правата на децата, чиято цел е да се подобрят резултатите за децата и да се прекрати порочният кръг на предаване на неравностойното положение между поколенията. Следователно по-доброто предоставяне на такива услуги допринася за изпълнение на ангажиментите, поети в препоръката на Комисията „Инвестициите в децата — изход от порочния кръг на неравностойното положение“⁷ и Препоръката на Съвета от 2013 г. относно ефективни мерки за интегриране на ромите в държавите членки⁸.

³ COM(2017) 673 final.

⁴ ОВ С421, 8.12.2017 г., стр. 2.

⁵ ОВ С189, 4.6.2018, стр.1.

⁶ Под ранна детска възраст обикновено се разбира възрастта от раждането до навършването на 6 години, което отговаря на нулева образователна степен съгласно Международната стандартна класификация на образованието (ISCED 0).

⁷ ОВ L59, 2.3.2013, стр.5.

⁸ ОВ С378, 24.12.2013, стр.1.

- (5) Участието в образование и грижи в ранна детска възраст има множество предимства⁹ както за отделните хора, така и за обществото като цяло – от по-добри постижения в училище и по-добра реализация на пазара на труда до по-малко социални и образователни интервенции и по-сплотени и приобщаващи общества. Деца, които са посещавали форми на образование в ранна детска възраст повече от една година, постигат по-високи резултати по език и математика в изследванията на PIRLS¹⁰ и PISA¹¹. Установено е също, че участието в качествено образование и грижи в ранна детска възраст е важен фактор за предотвратяване на преждевременното напускане на училище¹².
- (6) Образованието и грижите от най-ранен етап играят съществена роля за това децата да се научат да живеят заедно в разнородни общества. Детските заведения могат да укрепят социалното сближаване и приобщаване по много начини. Те могат да служат като място за среща на семействата. Могат също да допринесат за развиване на езиковите умения на децата както на езика, който се говори в детското заведение, така и на първия език¹³. Чрез развиването на социални и емоционални умения образованието и грижите в ранна детска възраст могат да дадат възможност на децата да се научат как да проявяват съчувствие към другите, както и да се запознаят със своите права и да разберат смисъла на понятия като равенство, толерантност и многообразие.
- (7) Възвръщаемостта на инвестициите в ранните етапи на образование е най-висока сред всички образователни степени, особено за деца в неравностойно положение¹⁴. Разходите за образование и грижи в ранна детска възраст са съвременни инвестиции в човешки капитал с висока възвръщаемост.

⁹ Benefits of early childhood education and care and the conditions for obtaining them, Report of the European Expert Network on Economics of Education (EENEE) [Ползите от образованието и грижите в ранна детска възраст и условията за тяхното получаване, Доклад на Европейската експертна мрежа по икономика на образованието].

¹⁰ The Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS) [Международно проучване за напредъка на учениците в четенето (PIRLS)].

¹¹ The Programme for International Student Assessment (PISA), OECD (2016) [Програма за международно оценяване на учениците (PISA), ОИСП (2016 г.), Поглед към образованието].

¹² European Commission (2014), Study on the effective use of early childhood education and care in preventing early school leaving. [Европейска комисия (2014 г.), Проучване на ефективното използване на образованието и грижите в ранна детска възраст за предотвратяване на преждевременното напускане на училище.]

¹³ Първи език: език (езици), придобит(и) в ранното детство (на възраст до около две – три години), чрез който (които) човекът първоначално е усвоил способността да борава с език. Този термин се предпочита пред термина „майчин език“, който често е неточен, тъй като първият език не е непременно само майчиният.

¹⁴ The Economics of Human Development and Social Mobility [Икономиката на човешкото развитие и социалната мобилност]. *Annual Reviews of Economics*, Vol.6 (2014), 689—733.

- (8) Наличието и достъпността на висококачествени детски заведения на приемлива цена са и сред ключовите фактори, които дават възможност на жените, а също и на мъжете, които се грижат за малки деца, да участват на пазара на труда. Този факт бе отчетен по време на Европейския съвет в Барселона през 2002 г. и се признава в Европейския пакт за равенство между половете¹⁵, както и в съобщението на Комисията относно равновесието между професионалния и личния живот, прието на 26 април 2017 г.¹⁶. Заемността на жените допринася пряко за подобряване на социално-икономическото положение на домакинствата и за икономическия растеж.
- (9) Инвестициите в образование и грижи в ранна детска възраст са добри инвестиции само ако услугите са с високо качество, достъпни, приобщаващи и на приемлива цена. Данните сочат, че само висококачествените услуги за образование и грижи в ранна детска възраст носят ползи, докато услугите с ниско качество имат значително отрицателно влияние върху децата и върху обществото като цяло¹⁷. Съображенията, свързани с качеството, трябва да имат приоритет при разработването на политики и мерки и при провеждането на реформи.
- (10) Като цяло държавите членки изразходват значително по-малко средства за образование и грижи в ранна детска възраст, отколкото за начално образование. Както става ясно от доклада за оценка на напредъка по изпълнението на целите от Барселона¹⁸, понастоящем местата в заведенията, предлагащи образование и грижи в ранна детска възраст, са недостатъчни, а търсенето надхвърля предлагането в почти всички страни. Недостигът на места, ограниченият достъп и високата цена са една от основните пречки пред ползването на тези услуги¹⁹.
- (11) В своята резолюция от 14 септември 2017 г. относно нова европейска програма за умения²⁰ Европейският парламент призовава държавите членки да подобрят качеството и да разширят достъпа до образование и грижи в ранна детска възраст, да преодолеят липсата на достатъчна инфраструктура, която да предлага качествени и достъпни грижи за деца за всички равнища на доходи, както и да разгледат възможността за предоставяне на безплатен достъп за семействата, живеещи в условия на бедност и социално изключване.

¹⁵ ОВ C155, 25.5.2011 г., стр. 10.

¹⁶ COM(2017) 252 final.

¹⁷ A Review of Research on the Effects of Early Childhood Education and Care on Child Development. CARE Project Report (2015) [Преглед на изследванията за ефекта от образованието и грижите в ранна детска възраст върху развитието на децата. Доклад по проекта CARE (2015 г.)],

¹⁸ COM(2018) 273 final.

¹⁹ OECD (2017), Starting Strong 2017: Key OECD Indicators on Early Childhood Education and Care [ОИСП (2017 г.), Силно начало 2017 г.: Основни индикатори на ОИСП за образованието и грижите в ранна възраст], Eurofound (2015) Early childhood care: Accessibility and quality of services [Европейска фондация за подобряване на условията на живот и труд (Eurofound) (2015 г.), Грижи в ранна детска възраст: достъпност и качество на услугите],

²⁰ P8_TA(2017)0360.

- (12) Услугите за образование и грижи в ранна детска възраст трябва да са насочени към детето; децата учат най-добре в среда, която разчита на участието на децата и интереса им към ученето. Организацията, изборът на дейности и предметите, които ще бъдат изучавани, често се избират във взаимодействие между възпитателите и децата. Детските заведения следва да предлагат безопасна, грижовна и насърчаваща среда и да осигуряват социално, културно и физическо пространство с редица възможности за развитие на потенциала на децата. Предлагащите услуги се организират най-добре, когато се изхожда от разбирането, че образованието и грижите са неделими. Това следва да се основава на разбирането, че детството е ценност само по себе си и че децата следва не само да бъдат подготвени за училище и за зрелостта, но и да бъдат подкрепяни и ценени в ранните години.
- (13) В един контекст, който се определя от национални, регионални или местни разпоредби, семействата следва да участват във всички аспекти на образованието и грижите за децата си. Семейството е първата и най-важната среда, в която децата растат и се развиват, а родителите и настойниците са тези, които носят отговорност за благосъстоянието, здравето и развитието на всяко дете. Заведенията, предлагащи образование и грижи в ранна детска възраст, осигуряват идеална възможност за установяване на интегриран подход, тъй като създават условия за първи личен контакт с родителите. На родителите, които срещат проблеми, могат да бъдат предложени индивидуални консултации по време на домашни посещения. За да се превърне участието на родителите в реалност, услугите за образование и грижи в ранна детска възраст следва да бъдат разработени в партньорство със семействата и да се основават на доверие и взаимно уважение²¹.
- (14) Участието в образование и грижи в ранна детска възраст може да бъде ефективен инструмент за постигане на равнопоставеност в образованието за деца в неравностойно положение, като някои деца от мигрантски или малцинствени групи (например роми), деца бежанци, деца със специални потребности, включително с увреждания, деца, отглеждани във форми на алтернативни грижи, и бездомни деца, деца, чиито родители са лишени от свобода, както и деца от домакинства, които са изложени на особено голям риск от бедност и социално изключване, например от семействата с един родител или от големи домакинства. Децата бежанци се нуждаят от засилена подкрепа поради уязвимото си положение. Бедността, физическият и емоционалният стрес, травмите и липсващите езикови умения могат да попречат на бъдещите им перспективи за образование и успешната им интеграция в едно ново общество. Участието в образование и грижи в ранна детска възраст може да помогне за смекчаване на тези рискови фактори.

²¹ A *Children in Europe* policy paper (2008), Young children and their services: developing a European approach [Документ за политиката „Децата в Европа“ (2008 г.), Малките деца и услугите за тях: разработване на европейски подход].

- (15) Осигуряването на приобщаващо образование и грижи в ранна детска възраст може да допринесе за изпълнение на ангажиментите, поети от държавите членки по силата на конвенциите на ООН за правата на детето и за правата на хората с увреждания, подписани от всички държави членки.
- (16) Публикуваното през 2014 г. предложение за ключови принципи на рамката за качество²² бе първото становище на европейски експерти от 25 държави относно качеството на образованието и грижите в ранна детска възраст. Изложените в него позиции се основават на пет измерения: достъп; персонал; учебна програма; наблюдение и оценка; и управление и финансиране. Бяха формулирани общо десет позиции, отнасящи се до повишаването на качеството на образованието и грижите в ранна детска възраст. Документът бе разпространен в много държави от местни заинтересовани страни, ангажирани с инициативи за отстояване на политики, научни изследвания и обучение. В тези страни проектът за рамка изигра ролята на мощен катализатор на промяна, подпомагайки процесите на консултация относно политиката, които послужиха като основа на съществуващите процеси на реформи.
- (17) И петте измерения на рамката за качество са от съществено значение за гарантиране на висококачествени услуги. Работата на специалистите в областта на образованието и грижите в ранна детска възраст оказва особено дълготраен ефект върху живота на децата. Въпреки това в много страни тази професия не се смята за престижна и има доста нисък статут²³.
- (18) За да изпълнят професионалната си роля в подпомагането на децата и техните семейства, работещите в сферата на образованието и грижите в ранна детска възраст трябва да притежават комплексни знания и умения, както и задълбочено разбиране за развитието на детето и познания по педагогика на ранното детство. Професионализацията на персонала е от ключово значение, тъй като по-високото равнище на подготовка несъмнено води до по-качествена услуга, по-високо качество на взаимодействието между персонала и децата, а оттам и до по-добри резултати в развитието на децата²⁴.

²² Предложение за ключови принципи на рамката за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст (2014 г.) — доклад на работната група по въпросите на образованието и грижите в ранна детска възраст под егидата на Европейската комисия.

²³ Eurofound (2015 г.) „Грижи в ранна детска възраст: условия на труд, обучение и качество на услугите — систематичен преглед“.

²⁴ European Commission (2011), CoRe: Competence Requirements in Early Childhood Education and Care [Европейска комисия (2011 г.): Изисквания за компетентност в образованието и грижите в ранна детска възраст].

- (19) Много доставчици на услуги работят с помощници, чиято основна роля е да подпомагат възпитателите, работещи пряко с децата и семействата. Те обикновено притежават по-ниска квалификация от възпитателите и в много държави няма никакви изисквания за тяхната професионална подготовка. Поради това е необходима професионализация на персонала, включително на помощниците²⁵. Продължаващото професионално развитие е неразделна част от повишаването на компетенциите на помощниците.
- (20) Една рамка за качество или равностоен документ може да бъде ефективна съставна част от доброто управление в образованието и грижите в ранна детска възраст. По мнение на експерти и според неотдавнашен преглед на политиките²⁶ държавите, които разработват и прилагат рамки за качество, имат по-всеобхватен и по-последователен подход към реформите. Важно е съответните заинтересовани страни и специалисти да участват в разработването на рамката за качество и да се чувстват ангажирани с нея.
- (21) Държавите членки са определили критерии и цели за участието на децата в образование и грижи в ранна детска възраст. През 2002 г., Европейският съвет в Барселона определи цели²⁷ за предоставянето на официални грижи в ранна детска възраст, според които до 2010 г. най-малко 90 % от децата в Съюза между тригодишна възраст и задължителната възраст за започване на училище и най-малко 33 % от децата на възраст под три години следва да имат достъп до такива услуги. Тези цели бяха потвърдени в Европейския пакт за равенство между половете за периода 2011—2020 г. Анализ на напредъка в изпълнението на тези критерии е представен подробно в доклада на Комисията относно целите от Барселона²⁸. Критерият, залегнал в Стратегическата рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението²⁹, е 95-процентно участие на децата между четиригодишна възраст и възрастта за започване на начално училище.

²⁵ Professionalisation of Childcare Assistants in Early Childhood Education and Care (ECEC): Pathways towards Qualification', NESET II report (2016) [Професионализация на помощниците, предоставящи грижи за деца в заведения за образование и грижи в ранна детска възраст (ОГРДВ), доклад на Мрежата от експерти, работещи по социалните измерения на образованието и обучението NESET II (2016 г.)].

²⁶ The current state of national ECEC quality frameworks, or equivalent strategic policy documents, governing ECEC quality in EU Member States [Настоящо състояние на националните рамки за качество на ОГРДВ или равностойни стратегически документи на политиката, регулиращи качеството на ОГРДВ в държавите — членки на ЕС], NESET II Report 4/2017 [Доклад 4/2017 на Мрежата от експерти, работещи по социалните измерения на образованието и обучението NESET II].

²⁷ SN 100/1/02 REV 1.

²⁸ COM(2018) 273 final.

²⁹ ОВ С417, 15.12.2015 г., стр.25.

- (22) През последните години държавите членки като цяло са постигнали добър напредък в подобряването на наличието на услуги за образование и грижи в ранна детска възраст. Критерият по „Образование и обучение 2020“ и целта от Барселона за деца под 3-годишна възраст са постигнати. Целта от Барселона за деца от 3-годишна възраст до навършване на задължителната възраст за започване на училище все още не е реализирана въпреки постигнатия напредък от 2011 г. насам. През 2016 г. 86,3 % от децата в тази възрастова група са участвали във форми на образование и грижи в ранна детска възраст. Тези средни стойности обаче крият значителни различия между отделните държави членки, региони и социални групи³⁰. Необходими са допълнителни усилия, за да се гарантира, че всички деца ще имат достъп до висококачествено образование и грижи в ранна детска възраст от момента, в който родителите решат. По-специално, необходими са конкретни мерки за осигуряване на по-голям достъп за децата в неравностойно положение³¹.
- (23) Целта на настоящата препоръка е да се установи общоевропейско разбиране за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст. В нея се набелязват възможните действия, които правителствата могат да разгледат за предприемане в зависимост от конкретните обстоятелства във всяка държава. Препоръката е насочена и към родители, институции и организации, включително социални партньори и организации на гражданското общество, както и изследователи, които полагат усилия за подобряване на сектора.
- (24) В настоящата препоръка³² под образование и грижи в ранна детска възраст следва да се разбира всяка регулирана мярка, чрез която се предоставят образование и грижи за деца от раждането до задължителната възраст за започване на начално училище, независимо от обстановката, финансирането, работното време или съдържанието на програмата, като се включват дневните грижи в център или в семейна среда; услугите по предоставяне на грижи, които са субсидирани с публични или частни средства; детската градина и предучилищното образование.
- (25) Настоящата препоръка е в пълно съответствие с принципите на субсидиарност и на пропорционалност.

³⁰ COM(2018) 273 final.

³¹ Европейска комисия (2017 г.), Обзор на образованието и обучението.

³² ISCED 0.1 и ISCED 0.2.

ПРЕПОРЪЧВА НА ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ:

В съответствие с националното и европейското законодателство, наличните ресурси и националния контекст и в тясно сътрудничество с всички заинтересовани страни:

1. Да подобрят достъпа до висококачествени системи за образование и грижи в ранна детска възраст в съответствие с позициите, изразени в Рамката за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст, представена в приложението към настоящата препоръка, и с 11-ия принцип на Европейския стълб на социалните права.
2. Да се стремят да гарантират, че услугите за образование и грижи в ранна детска възраст са достъпни, приобщаващи и на приемлива цена. Би могло да се помисли също за:
 - а) подпомагане на развитието на детето по последователен начин, като се започне възможно най-рано чрез използване на услуги за образование и грижи в ранна детска възраст;
 - б) анализ на предлагането и търсенето от страна на семействата с цел по-добро адаптиране на предлагането на услуги за образование и грижи в ранна детска възраст към техните потребности, като се уважава изборът на родителите;
 - в) анализ и преодоляване на пречките, с които семействата може да се сблъскат при достъпа и използването на услуги за образование и грижи в ранна детска възраст, като например разходи, пречки, свързани с бедността, географско местоположение, негъвкаво работно време, пречки, свързани с неадекватни разпоредби за деца със специални потребности, културни и езикови бариери, дискриминация, както и липса на информация;
 - г) установяване на контакт и сътрудничество със семействата, и особено с тези от тях в уязвимо или неравностойно положение, с цел те да бъдат информирани за възможностите и ползите от участието в образование и грижи в ранна детска възраст и, когато е целесъобразно, за наличната подкрепа, да се изгради доверие в предлаганите услуги и да се насърчи участието от ранна възраст;

- д) предприемане на мерки, с които да се гарантира, че всички семейства, които искат да се възползват от услугите за образование и грижи в ранна детска възраст, имат достъп до образование и грижи в ранна детска възраст на приемлива цена и с високо качество, като в идеалния случай се работи с управленските структури на съответното ниво за гарантиране на правото на висококачествено образование и грижи в ранна детска възраст;
 - е) осигуряване на приобщаващи услуги за образование и грижи в ранна детска възраст за всички деца, включително за деца с различен произход и специални образователни потребности, включително увреждания, избягване на сегрегацията и стимулиране на тяхното участие, независимо от ситуацията на техните родители или на лицата, които се грижат за тях, на пазара на труда;
 - ж) подпомагане на всички деца в усвояването на езика, на който се осъществява образованието, като същевременно се взема предвид и се зачита първият им език;
 - з) засилване на превантивните действия, ранно откриване на трудностите и адекватни разпоредби за децата със специални потребности и техните семейства, с участието на всички съответни фактори, например образователни, социални или здравни служби, както и родители.
3. Да подкрепят професионализацията на персонала, зает в сферата на образованието и грижите в ранна детска възраст, включително ръководните кадри. В зависимост от съществуващото равнище на професионална квалификация и условията на труд успешните усилия могат да включват:
- а) издигане на професионалния авторитет на лицата, заети в сферата на образованието и грижите в ранна детска възраст, чрез установяване на високи професионални стандарти, предлагане на атрактивен професионален статут и перспективи за кариерно развитие на възпитателите, предоставящи образование и грижи в ранна детска възраст, със стремеж за постигане на по-добър баланс между мъжете и жените и създаване на възможности за професионализация на персонала с ниска квалификация или без квалификация, както и специфични възможности за квалификация на помощниците;
 - б) подобряване на първоначалното образование и продължаващото професионално развитие при отчитане в пълна степен на потребностите на децата, свързани с тяхното благосъстояние, учене и развитие, на съответните тенденции в развитието на обществото, равенството между половете, както и при пълно разбиране на правата на детето;

- в) осигуряване на време на персонала за професионални дейности като обмисляне, планиране, работа с родителите и сътрудничество с други професионалисти и колеги;
- г) целенасочено развитие на компетенции у персонала за удовлетворяване на индивидуалните нужди на деца с различен произход и със специални образователни потребности, включително увреждания, и подготовка на персонала за работа с разнородни групи.

4. Да засилят развитието на учебните програми в ранна детска възраст, за да се следват интересите на децата, да се насърчава тяхното благосъстояние и да се посрещат уникалните потребности и потенциал на всяко отделно дете, включително децата със специални потребности или децата в уязвимо или неравностойно положение. Подходите в подкрепа на комплексното учене и развитието на децата могат да включват:

- а) гарантиране на балансирано развитие на социалните и емоционалните компетенции, и когнитивното развитие, при отчитане на значението на играта, контакта с природата, ролята на музиката, изкуството и физическата активност;
- б) насърчаване на участието, инициативата, автономността, решаването на проблеми и творчеството и насърчаване на нагласи към ученето, свързани с разсъждаването, изследването и взаимодействието;
- в) насърчаване на съпричастност, състрадание, взаимно уважение, както и на разбиране на понятия като равенство и многообразие;
- г) създаване на възможности за ранно езиково обучение и учене чрез игрови дейности; и
- д) обмисляне, когато е възможно, на съобразени с нуждите многоезични програми в ранна детска възраст, при които се вземат предвид и специфичните нужди на деца, които са с два/няколко езика;

- е) предоставяне на насоки на доставчиците на услуги относно подходящото за възрастта използване на цифрови приложения и нови технологии;
 - ж) насърчаване на по-нататъшната интеграция на образованието и грижите в ранна детска възраст в образователния процес и стимулиране на сътрудничество между лицата, заети в образованието и грижите в ранна детска възраст и работещите в началното училище, родителите и консултантските служби, за да се осигури плавен преход на децата към началното образование;
 - з) насърчаване на образователна среда, която да е приобщаваща, демократична и основана на участието и да обхваща и интегрира гласа на всички деца.
5. Да насърчат прозрачно и последователно наблюдение и оценка на услугите за образование и грижи в ранна детска възраст на подходящите нива с оглед на разработването и прилагането на политики. Ефективните подходи биха могли да включват:
- а) използване на инструменти за самооценка, въпросници и насоки за наблюдение като част от управлението на качеството на системно равнище и в рамките на всяко детско заведение;
 - б) прилагане на адекватни и подходящи за възрастта методи за насърчаване на участието на децата, вслушване в тяхното мнение, тревоги и идеи и отчитане на техните интереси в процеса на оценяване;
 - в) прилагане на съществуващи инструменти за подобряване на степента на приобщаване в образованието и грижите в ранна детска възраст, като Инструмента за самоанализ на средата за приобщаващо образование в ранна детска възраст, разработен от Европейската агенция за специални образователни потребности и приобщаващо образование.

6. Да се стремят да осигурят адекватно финансиране и подходяща правна рамка за предоставянето на услуги за образование и грижи в ранна детска възраст. Би могло да се помисли също за:
- а) увеличаване на инвестициите в образование и грижи в ранна детска възраст с акцент върху по-голямото предлагане, качеството и финансовата достъпност, включително чрез използване по целесъобразност на възможностите за финансиране, предлагани от европейските структурни и инвестиционни фондове;
 - б) създаване и поддържане на адаптирани национални или регионални рамки за качество;
 - в) насърчаване на по-добро сътрудничество между службите или по-нататъшната им интеграция за семейства и деца, най-вече със социалните и здравните служби, както и с училищата, на национално, регионално и местно равнище;
 - г) въвеждане на твърди политики за закрила на детето/опазване на здравето на детето в системата за образование и грижи в ранна детска възраст, за да се помогне за защитата на децата от всякакви форми на насилие;
 - д) разработване на система, която се стреми към:
 - (1) силна култура на диалог и размисъл, като насърчава непрекъснатия процес на развитие и учене между участниците на всички равнища;
 - (2) високо качество на инфраструктурите за образование и грижи в ранна детска възраст и подходящо географско разпределение по отношение на жизнената среда на децата.
7. Да докладват посредством действащите рамки и инструменти за натрупания опит и напредъка по отношение на достъпа до системите за образование и грижи в ранна детска възраст и тяхното качество.

ПРИВЕТСТВА НАМЕРЕНИЕТО НА КОМИСИЯТА:

8. Да улесни обмена на опит и добри практики между държавите членки в контекста на стратегическата рамка за сътрудничество в областта на образованието и обучението и на последващи схеми, както и в рамките на Комитета за социална закрила.
9. Да подкрепи сътрудничеството между държавите членки въз основа на техните нужди чрез организиране на партньорски обучения и консултации.
10. Да подкрепи сътрудничеството с мрежата на ОИСР за образование и грижи в ранна детска възраст, за да се улесни разпространението на резултатите и да се избегне дублирането.
11. Да подкрепи разработването на висококачествени приобщаващи услуги за образование и грижи в ранна детска възраст чрез предоставяне на финансиране от Съюза, особено в рамките на програмата „Еразъм +“ и, когато е целесъобразно, на европейските структурни и инвестиционни фондове, включително Interreg, без да се засягат преговорите за следващата многогодишна финансова рамка.
12. Да предложи актуализиран европейски критерий или цел относно образованието и грижите в ранна детска възраст, насочени към предоставянето на услуги, които да отговарят на критерия от стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“ и целите от Барселона след преразглеждането им след консултации с държавите членки. Това предложение за критерий, заедно с други предложени европейски критерии за образование и обучение, следва да бъде предмет на обсъждане и решение от Съвета в контекста на създаването на новата стратегическа рамка в областта на образованието и обучението след 2020 г.
13. Да докладва на Съвета за действията, предприети за изпълнението на препоръката, в съответствие с реда и условията за докладване на действащите рамки и инструменти.

Съставено в Брюксел на 22 май 2019 година.

За Съвета

Председател

С-В. МАТЕИ

ПРИЛОЖЕНИЕ КЪМ ПРИЛОЖЕНИЕТО

Децата имат право на достъпно образование и грижи в ранна детска възраст с добро качество.

Европейски стълб на социалните права

Ученето и образованието започват от раждането и първите години от живота на децата са най-определящи, тъй като поставят основите за тяхното по-нататъшно развитие. С тази рамка за качество се установяват ключови принципи и европейски подход към висококачествени системи за образование и грижи в ранна детска възраст, основани на добри практики в държавите — членки на ЕС, и на най-съвременните научни изследвания. Рамката съдържа десет позиции относно качеството, които са структурирани в пет по-широки области, свързани с качеството: достъп, персонал, учебна програма, мониторинг и оценка, както и управление и финансиране. В десетте позиции относно качеството са описани основните характеристики на висококачествените услуги така, както са установени в практиката. Рамката за качество е инструмент за управление, чиято цел е да даде насоки за разработването и поддържането на системи за образование и грижи в ранна детска възраст.

Основната цел на рамката е да опише система, която може да осигури висококачествено образование и грижи в ранна детска възраст за всички деца, както и нейното разработване; тя се основава на следните принципи:

- висококачествените услуги са от решаващо значение за насърчаване на развитието и ученето на децата и за повишаване на техните образователни възможности в дългосрочен план;
- участието на родителите като партньори в предоставянето на такива услуги е от съществено значение — семейството е най-важната среда, в която децата растат и се развиват, а родителите (и настойниците) са тези, които носят отговорност за благосъстоянието, здравето и развитието на всяко дете;
- услугите за образование и грижи в ранна детска възраст трябва да бъдат насочени към децата, да насърчават тяхното активно участие и да отчитат техните виждания.

РАМКА НА ЕС ЗА КАЧЕСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И ГРИЖИТЕ В РАННА ДЕТСКА ВЪЗРАСТ

ДОСТЪПЪТ до качествени услуги за образование и грижи в ранна детска възраст за всички деца допринася за тяхното здравословно развитие и успеха им в образованието, помага за намаляване на социалното неравенство и смекчава различията в компетенциите между децата с различен социално-икономически произход. Равнопоставеният достъп е от съществено значение и за осигуряването на гъвкави възможности за родителите, особено за жените, да се интегрират (отново) на пазара на труда.

Позиции относно качеството:

1. Услуги, които са налични и достъпни за всички семейства и техните деца.

Универсалното законно право на образование и грижи в ранна детска възраст осигурява солидна основа за достигането до всяко дете. Данните за населението и проведените проучвания сред родители относно търсенето на места в заведения, предоставящи образование и грижи в ранна детска възраст, могат да послужат като основа за оценяването на по-нататъшните нужди и за адаптирането на капацитета.

Добре организираното предоставяне на такива услуги може да допринесе за премахване на пречките, които възпрепятстват участието на семействата и децата. Това може да включва адаптиране на таксите за образование и грижи в ранна детска възраст, за да се улесни достъпът и за домакинства с ниски доходи. Изследванията сочат, че гъвкавото работно време на детските заведения и други улеснения могат да предоставят възможности за участие, особено на децата на работещи майки, от семейства с един родител и от малцинствени групи или групи в неравностойно положение.

Равномерното разпределение на детските заведения в градските и селските райони, в по-заможните и бедните квартали и области може да увеличи достъпа за социалните групи в неравностойно положение. Данните показват, че наличието на детски заведения с високо качество и на достъпна цена в кварталите, в които живеят бедни семейства, малцинства или семейства с мигрантски или бежански произход, оказва най-голямо въздействие върху постигането на равнопоставеност и социално приобщаване.

2. Услуги, които насърчават участието, засилват социалното приобщаване и приветстват многообразието.

Заведенията, предоставящи образование и грижи в ранна детска възраст, могат активно да насърчават участието, като включват родителите, семействата и лицата, които се грижат за децата, в процесите на вземане на решения (например чрез родителски комитети).

Целенасочените инициативи за установяване на контакт със семействата, особено със семействата с един родител и със семействата в неравностойно положение или с малцинствен или мигрантски произход, дават възможност на родителите да споделят своите нужди, а на детските заведения — да ги вземат предвид при адаптиране на услугите към изискванията на местните общности.

Би могло също да се насърчи наемането на персонал от маргинализирани групи, мигрантски общности или малцинства, тъй като е доказано, че е от полза съставът на персонала в заведенията, предоставящи образование и грижи в ранна детска възраст, да отразява многообразието на общността.

Създаването на доброжелателна среда, в която езикът, културата и произходът на децата се ценят, допринася за развитието на чувството им за принадлежност. Чрез подходящо постоянно професионално развитие персоналят също се подготвя за добронамерено отношение и подкрепа на двуезичните деца.

Заведенията, предлагащи образование и грижи в ранна детска възраст, могат да разработят добри практики за работа със семействата, които да улеснят плавния преход от домашната среда към детското заведение и да насърчат активното участие на родителите чрез организиране на конкретни инициативи.

ПЕРСОНАЛЪТ е най-важният фактор за благосъстоянието, ученето и развитието на децата. Именно затова условията на труд и професионалното развитие на персонала се разглеждат като основни компоненти на качеството.

Позиции относно качеството:

3. Добре квалифициран персонал, който преминава първоначално и постоянно обучение, позволяващо му да изпълнява своята професионална роля.

Ефективните системи за образование и грижи в ранна детска възраст предвиждат мерки за повишаване на професионалния статут на персонала, който широко се признава като един от ключовите фактори за качество, чрез повишаване на равнището на квалификация, осигуряване на привлекателен професионален статут и гъвкави перспективи за кариерно развитие и алтернативни възможности за помощник-възпитателите. Това може да бъде подкрепено чрез усилия за изграждането на педагогически персонал от висококвалифицирани професионалисти, притежаващи пълна професионална квалификация и специализация в областта на образованието в ранна детска възраст, в допълнение към помощния персонал.

Съвременните програми за първоначално образование са създадени заедно с практикуващи специалисти и осигуряват добър баланс между теорията и практиката. Предимство е също образователните програми да подготвят персонала за работа в екип и за развиване на аналитичните способности. За успеха на такива програми би могло да е от полза също персоналът да усвои умения за работа с многообразни групи в езиково и културно отношение, с деца от малцинствен или мигрантски произход или от семейства с ниски доходи.

Персонал, който е добре подготвен да следва потребностите на развитието, интересите и потенциала на малките деца и е способен да идентифицира евентуални проблеми, свързани с развитието и ученето, може по-активно да подпомага детското развитие и учене. Системните, специално разработени и постоянни възможности за професионално развитие са от полза за всички членове на екипа, включително за помощник-възпитателите и за помощния персонал.

Що се отнася до необходимите познания в областта на детското развитие и психология, подготовката на персонала следва, в съответствие с различните структури на обучение в държавите членки, да включва познаване на системите за закрила на детето и по-общо на правата на детето.

4. Благоприятни условия на труд, включително професионално ръководство, което създава възможности за наблюдение, размисъл, планиране, работа в екип и сътрудничество с родителите.

Системите за образование и грижи в ранна детска възраст, в които се полагат целенасочени усилия за по-добри условия на труд, включително по-адекватно заплащане, могат да направят работата в областта на образованието и грижите в ранна детска възраст по-привлекателна за по-висококвалифициран персонал, който търси подходящи възможности за кариерно развитие.

Съотношението между възрастни и деца и числеността на групите са най-уместни, когато са определени въз основа на възрастта на децата и състава на групите, тъй като по-малките деца изискват повече внимание и грижи.

Професионалните общности за обмен на знания, когато такива съществуват в рамките на едно и също детско заведение или обхващат няколко заведения, безспорно имат положителен ефект, тъй като позволяват да се отдели време и да се създадат условия за обмен на практики и съвместна работа между колеги.

Наставничеството и наблюдението на новоназначени кадри в периода на въвеждането им в работата могат да им помогнат по-бързо да поемат професионалните си задължения.

УЧЕБНАТА ПРОГРАМА е мощно средство за подобряване на благосъстоянието, развитието и ученето на децата. В една широка педагогическа рамка се определят принципите за насърчаване на детското развитие и учене чрез практики в областта на образованието и грижите, които отговарят на интересите, потребностите и потенциала на децата.

Позиции относно качеството:

5. Учебна програма, основана на педагогически цели, ценности и подходи, които дават възможност на децата да разгърнат пълния си потенциал в съответствие със своето социално, емоционално, когнитивно и физическо развитие и с оглед на тяхното благополучие.

Педагогическите подходи, ориентирани към децата, могат по-ефективно да подпомогнат цялостното им развитие, да подкрепят усвояването на стратегии за учене и да насърчат когнитивното и некогнитивното им развитие чрез по-систематично използване на игрови методи, учене от опит и социални взаимодействия.

Съществуват солидни доказателства, че наличието на ясно разписана учебна програма е предимство, тъй като тя може да осигури съгласувана рамка за грижи, образование и социализация като неразделна част от образованието и грижите в ранна детска възраст. В идеалния случай една такава рамка определя педагогически цели, като позволява на възпитателите да персонализират своя подход според индивидуалните потребности на децата, и може да даде насоки за изграждането на висококачествена учебна среда. В нея се обръща необходимото внимание на използването на книги и други печатни материали, за да се подпомогне развитието на грамотността на децата.

Една ефективна учебна програма, която насърчава многообразието, равенството и езиковите умения, допринася за интеграцията на мигрантите и бежанците. Тя може да подпомогне развитието както на майчиния език, така и на езика, на който се осъществява образованието.

6. Учебна програма, която изисква персоналът да работи съвместно с децата, колегите и родителите и да анализира собствената си практика.

Учебната програма може да помогне за по-доброто участие на родителите, заинтересованите страни и персонала и да гарантира, че учебният процес съответства по-адекватно на потребностите, интересите и потенциала на децата.

В учебната програма могат да бъдат определени ролята и процесите за редовното сътрудничество на персонала с родителите, както и с колеги в други институции, предлагащи услуги за деца (в областта на здравеопазването, социалните грижи и образованието).

Когато е възможно, в учебната програма могат да бъдат включени и насоки за взаимодействието между персонала на детското заведение и училищния персонал при прехода на децата към начално училище и/или предучилищна подготовка.

НАБЛЮДЕНИЕТО И ОЦЕНКАТА подпомагат качеството. Тези процеси могат да бъдат важен елемент от подобряването на качеството в системите за образование в ранна детска възраст, тъй като дават възможност да се открият силните и слабите страни. Те могат да бъдат от полза също за заинтересованите страни и лицата, разработващи политики, които предприемат инициативи в отговор на потребностите на децата, родителите и местните общности.

Позиции относно качеството:

7. Наблюдението и оценката позволяват да се събере информация на съответното местно, регионално и/или национално равнище, въз основа на която да се планира по-нататъшното повишаване на качеството на политиките и практиките.

Прозрачната информация за предоставяните услуги, за персонала на детските заведения или за прилагането на учебните програми на съответното национално, регионално и местно равнище може да допринесе за повишаване на качеството.

Редовната обратна информация може да улесни процеса на оценка на политиките, включително като създаде условия за анализ на усвояването на публични средства и на това кои мерки са ефективни и в какъв контекст.

За да могат да определят нуждите от обучение на персонала и да вземат правилните решения за това как най-добре може да се повиши качеството на услугата и професионалното развитие, ръководителите в областта на образованието в ранна детска възраст е добре да събират съответните данни навреме.

8. Наблюдение и оценка, които са във висшия интерес на детето.

За да се защитят правата на детето, в системата за образование и грижи в ранна детска възраст следва бъдат въведени строги политики за закрила/опазване на децата, които да ги предпазват от всякакви форми на насилие. Ефективните политики за закрила на детето обхващат четири широки области: (1) политика, (2) човешки ресурси, (3) процедури и (4) отчетност. Повече информация за тези области можете да намерите в публикацията „Child safeguarding standards and how to implement them“ [„Стандарти за закрила на детето и как да се прилагат“], издадена от организацията за опазване на децата „Keeping Children Safe“.

Процесите на наблюдение и оценка могат да стимулират активното ангажиране и сътрудничество между всички заинтересовани страни. Всеки, загрижен за развитието на качеството, може да допринесе за подобряване на практиките за наблюдение и оценка и да се възползва от тях.

Наличните данни показват, че комбинацията от методи за наблюдение (например преглед, документиране, описателна оценка на компетенциите и ученето на децата) може да предостави полезна информация и да представи опита и развитието на децата, а също и да подпомогне плавния преход към началното училище.

Могат да бъдат създадени инструменти за наблюдение и процедури за оценка, предполагащи участие и от страна на децата, които да позволят на всяко дете да сподели впечатленията си от учебния процес и общуването в детското заведение и мнението му да бъде чуто.

УПРАВЛЕНИЕТО И ФИНАНСИРАНЕТО са от решаващо значение, за да се създадат условия образованието и грижите в ранна детска възраст да изиграят своята роля за личностното развитие и ученето на децата, за намаляване на различията в постиженията и за насърчаване на социалното сближаване. Качеството е следствие от цялостни и съгласувани публични политики, които свързват образованието и грижите в ранна детска възраст с други услуги, отнасящи се до благосъстоянието на малките деца и техните семейства.

Позиции относно качеството:

9. Заинтересованите страни имат ясно и единно разбиране за своята роля и отговорности и знаят, че от тях се очаква да си сътрудничат с партньорски организации.

Заведенията, предоставящи образование и грижи в ранна детска възраст, печелят от тясното сътрудничество с всички служби, работещи с деца, включително социални и здравни служби, училища и местни заинтересовани страни. Подобни междуинституционални връзки са доказано по-ефективни, ако се уреждат от съгласувана рамка относно политиката, която да насърчава активно сътрудничеството и дългосрочните инвестиции в местните общности.

Участието на заинтересованите страни играе решаваща роля за разработването и предлагането на услуги за образование и грижи в ранна детска възраст.

Интегрирането или координирането на службите, отговарящи за различни разпоредби относно образованието и грижите в ранна детска възраст, може да има положителен ефект върху качеството на системата.

10. **Законодателството, разпоредбите и/или финансирането подпомагат напредъка към универсален достъп до висококачествено, финансово достъпно образование и грижи в ранна детска възраст и напредъкът към постигането на тази цел се докладва редовно на съответните заинтересовани страни.**

Качеството на предоставяните услуги може да бъде подобро по-ефективно за всички деца чрез постепенното установяване на универсално право, установено със закон. Това включва насърчаване от ранна възраст на участието в образованието и грижите в ранна детска възраст. Може да е от полза да се направи оценка дали пазарно ориентирани услуги за образование и грижи в ранна детска възраст създават неравнопоставен достъп или водят до по-ниско качество за децата в неравностойно положение и, ако е необходимо, да се планират коригиращи действия.

Тясната връзка с трудовите, здравните и социалните политики несъмнено би била предимство, тъй като може да допринесе за по-ефективното преразпределение на ресурсите чрез насочване на допълнителни средства към групи и квартали в неравностойно положение.

